

שני חת

יציאת שבת

5:18

כניסת שבת

4:17

מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

שנפלו עקב"ש בקרבות רמת הגולן במלחמת יום כיפור, תשל"ד

פרשת וַיְרָא, מרחשון תשע"ז שנה שלוש ושמונה, גליון מס' 4

פרשת וַיְרָא, מרחשון תשע"ז

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, המחלקה למורשת ישראל

אברהם אבינו כמופת לאהבת האדם

בפרשה שעברה - "לך-לך", מצטווה אברהם: "לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך" (יב, א). ציווי זה מנתק את אברהם מכל האנשים בתוכו גדל, ומתרבותם, ומורה לו להיות "לך" - "לעצמך", כפי שחז"ל אומרים, שהוא נקרא "עברי" - לפי שכל העולם מעבר אחד והוא נצטווה להיות מהעבר השני. ציווי זה נועד להכשיר את אברהם להיות "אבי האומה" שנועדה להיות "עם סגולה".

בסופה של פרשת "לך-לך", מצטווה אברהם על ברית המילה, שנועדה לתת ביטוי גופני חיצוני, לשוני שבין כל האנושות לבין צאצאיו.

בפתח פרשתנו, פרשת "וַיְרָא", מראה לנו התורה כיצד הבין אברהם את היותו אבי עם הסגולה. התורה מתארת באריכות יוצאת דופן, את התנהגותו של אברהם כלפי שלושה עובדי אורח, שעל פי חז"ל, נדמו לו כשלושה ערבים עובדי עבודה זרה. הוא, אברהם, בן קנתו ובכאבו מחמת ברית המילה שעבר רק ימים ספורים קודם לכן, יושב בפתח האוהל כחוס היום, ולמרות שהוא זוכה באותו מעמד לגילוי שכינה, כנאמר: "וַיְרָא אליו ה'", "בראותו את שלושת האנשים, הוא מבקש את סליחת ה' ואומר: "אדוני, אם נא מצאתי חן בעיניך, אל נא תעבר מעל עבדך" (שם, פסוק ג).

"סליחה" - אומר אברהם לה', יש לי אורחים, לכן, המתן נא לי עד שאטפל בהם. אחר כך הוא מורה לשרה למהר ולאפות עוגות, והוא עצמו רץ ובוחר עגל רך וטוב, כדי להכין לאורחיו סעודה כיד המלך, וכל זאת עושה אברהם, למי? לשלושה אנשים פשוטים שנדמו לו כעובדי אלילים.

כך הבין אברהם את היותו אבי האומה הנבחרת. לא התנשאות ולא גזענות, אלא, להיפך. הבחירה, על פי הבנתו של אברהם, מחייבת אותו לכבד כל אדם באשר הוא אדם, מעצם היותו נברא "בצלם אלקים" (א, כז). ואם כך יש לנהוג כלפי כל אדם, על אחת כמה וכמה, כך יש לנהוג כלפי כל אחד מעם ישראל.

אביא עוד דוגמה ומופת מפרשתנו לעניין זה, מהתנהגותו של אברהם אבינו: כאשר מציע אברהם לשלושת אורחיו להתארח אצלו, הוא אומר: "יִקַּח נָא מֵעֵט מִיַּד רַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם" (יח, ד) ובהמשך (שם, פסוק ה): "וְאֶקְחָה פֶת לֶחֶם וְסַעְדוּ לְבַכְּכֶם". על הלחם איננו אומר אברהם "מעט" - מדוע רק על המים? אלא, רוצה לומר אברהם, שכשאני לוקח את הלחם, זוהי טרחתי ואינני קוצב אותו. אך את המים יביא אחד מנערי, שואב המים, ואם הטרחה היא של האחר, גם אם מדובר בנער עבד, לא אכביד עליו, כי גם הוא אדם הנברא בצלם.

דב סלע

גליון זה מוקדש על ידי דב סלע נ"י לע"נ אמו, מרת מרים בת ר' יצחק ע"ה, נלב"ע כ"א במרחשון תשע"ז

תנצב"ה

לאורם נלך / עורך: נפתלי יערי

"וְאֶקְחָה פֶת לֶחֶם וְסַעְדוּ לְבַכְּכֶם" (יח, ה)

פעם אחת, בא רבי זלמן מווילנא (אחיו של רבי חיים מוולוז'ין) עם משמשו, אצל יהודי אחד, שהסב באותה שעה עם בני ביתו אל השולחן בסעודת הצהריים. כשראה היהודי אורח חשוב כל כך, הפציר ברבי זלמן שיסיב יחד אתם לסעודה. רבי זלמן ידע, שהיהודי הוא עני מרוד ולפי המאכלים שעל השולחן ראה שאין בהם אלא כדי לספק בקושי את רעבונם של בני הבית. רבי זלמן חשש, שאם יסרב להזמנתו של היהודי, עלול היהודי להעלב, אמר ליהודי שהרופא אסר עליו לאכול מאכלים כגון אלו.

משיצאו מבית היהודי, תמה משמשו של רבי זלמן: כיצד זה הוציא הרב דבר שקר מפיו? השיב לו רבי זלמן: כידוע, היה הרמב"ם רופא מפורסם והוא פסק להלכה, שאסור לאכול מסעודה שאינה מספקת לבעליה.

על פי "ירושלים דליטא"

"וְתַצְחַק שְׂרָה בְקִרְבָּה" (יח, יב)

בתו של רבי שמואל מקמינקא היתה שנים רבות עקרה. יום אחד, ורבי שמואל לא היה אז בעיר, הגיע הצדיק מברשאד, רבי רפאל, ובתו של רבי שמואל הלכה אצלו לבקש שיתפלל בעדה ויברך את רחמה. הקשיב רבי רפאל לדבריה והשיב לה, שסגולה לבנים היא - השמחה. כששב רבי שמואל ושמע מפי בתו את דברי הצדיק, אמר לה: דבר זה למד מן התורה, מן הנביאים ומן הכתובים. בתורה כתוב: "וְתַצְחַק שְׂרָה", צחקה ושמחה ובזכות זו ילדה בן. בנביאים כתוב: "רני עקרה לא ילדה" - אם עקרה היא ואין לה ילדים, תרוץ ותשמח ותיוושע. ובכתובים: "מושיבי עקרת הבית - אם הבנים שמחה".

שאלה הבת: אם לשם סגולה צחקה שרה, מפני מה התרעם עליה הקב"ה ושאל: "למה זה צחקה שרה?".

זאת - השיב רבי שמואל - משום שבסגולה צריך ומותר להשתמש רק כשההבטחה ניתנת על ידי צדיק, אבל לא כשהמבטיח הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו. אז אין עוד צורך בסגולות. וזה היה חטאה.

(הרב ש"י זווין, "סיפורי חסידים")

בסיוע כולל "יד ברודמן" רחובות

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק
העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה ודיינות, בית שפירא, רחובות
טלפון: 08-9412048 054-4233763
אתרנט באינטרנט: www.pirsuma.com/siach
הדפסה: דפוס ש.ג.ר. רחובות טל. 08-9475106

"הִפְלֵא מִה' דְּבַר?! (יח, יד)

זוהי שאלה רטורית, שכל אחד מאיתנו, כל ילד, יודע בפשטות את התשובה עליה. אבל למעמים, יש אצלנו פער בין ההכרה השכלית, לבין יישום ידיעה, הכרה - זו, בחיי היומיום. כך היה גם עם שרה, שעל פי המדרש (תנחומא, שופטים, סימן יב) הייתה מקטת על גופה ואומרת: מעיים אלו שבלו, אפשר שטוענים עובר?! ומיד ענה הקב"ה לאברהם: "הִפְלֵא מִה' דְּבַר?!". וקשה: למה צריך להזכיר ארבע פעמים ששרה צחקה בקרבה! ועוד, למה ה' מתפלא על צחוק שרה, הרי היא הייתה בגיל שאין סיכוי שתלד, וצחוקה לכאורה מובן!

אלא, הקב"ה מצפה משרה, שהייתה בעלת אמונה חזקה, שתאמין אפילו אם בדרך הטבע נראה הדבר כבלתי אפשרי. אבל, הנה גם אמונת צדיקים לעיתים אינה שלמה (קל לחומר לנו), בעומדם מול עניין על טבעי. גם משה שואל את ה', איך יספק בשר לעם, וה' ענה לו: "הִנֵּה ה' תִּקְצְרֵנוּ!" (במדבר יא, כג).

ובכל זאת, עלינו להתחזק ולהאמין, שאין דבר שיכול לעמוד כנגד רצון ה'. הוא ברא את הטבע וחוקיו, וברצונו יכול לשנותו - "הוא אמר וְהָיָה, הוא צָוָה וַיֵּצְמַד" (תהלים לג, ט). ידוע הסיפור על בת רבי חנינא בן דוסא, שהתחלף לה שמן בחמוץ בנרות שבת. אמר לה אביה: "מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחמוץ וידלוק" (תענית כה, א).

יש לזכור, שהיסוד ש"בדרך שהאדם רוצה לילך בה,

פינת ההלכה

"קידוש במקום סעודה" מה נחשב לסעודה? (ב)

שבת שעברה למדנו, שכדי לצאת ידי חובת "קידוש במקום סעודה", יש לאכול כוית פת. וביחס ליון, ה"משנה ברורה" (רעג, סי' כה) הכריע, שבקידוש הלילה - אין להקל בשתיית יין, אם לא בשעת הדחק, ואפילו אם שותה רביעית יין מלבד היין של כוס הקידוש. ובקידוש היום - יכול להקל בשתיית היין ומספיק רביעית אחת.

מיץ ענבים - דעת רוב הפוסקים, שדינו כיון. אמנם, הרב יוסף שלום אלישיב ("שבות יצחק" - סוכות, עמוד צג) סובר, שמסתבר שאין יוצא בו, כיון שאינו סעוד. מכל מקום, כיוון שאין ראייה ברורה לכך, אם סמך על כך שמיץ ענבים יחשב כסעודה - לא יחזור ויקדש, אלא ישמע קידוש מאחר.

מוזנות - על דברי ה"שולחן ערוך" (רעג, ה) שיון מועיל ל"קידוש במקום סעודה", כתב ה"משנה ברורה" (שם, סי' כה), שכל שכן שאכילת מוזנות מועילה.

מוליכין אותו" (מכות י, ב), קשור גם באמונה: בהתאם למה שהוא רוצה להאמין, נתנים לו. אם האדם מגביל את האמונה בבורא ופועל רק בדרך הטבע להשגת מבוקשו, גם ה' יתן לו על פי חוקי הטבע. אך אם תאמין בכל לבנו רק בבורא ונבט בו, הרי נוכל, בכח התפילה, להשיג דברים גם בניגוד להסתברות טבעית - "הבוטח בה', חסד יסובבנו" (תהלים לב, ט). לא רק צדיקים יכולים לשנות את הטבע כרצונם, אלא גם נבי יש פוטנציאל זה. אל לנו לחשוב, או לדבר דיבורים, המעידים על חוסר אמונה או על אי-יכולת, כי בכך האדם באמת מגביל את עצמו וממילא גם מגביל את רצונו ה' לעזור לו. אמור וחשוב תמיד, שהכל אפשרי - בעיני ה'.

וכך גם אומר הרב יגאל כהן שליט"א, שלפעמים, עם חוסר הביטחון שלנו בה', אנו בעצמנו כובלים ח"ו את ידי הקב"ה לעזור לנו. למשל, אומרים חז"ל: "יקשין מוזנותיו של אדם כקריעת ים סוף" (פסחים ק"ח, א), ולכאורה קשה: וכי יש משהו שקשה לקב"ה לעשות! אלא הקושי נובע מהאדם עצמו, שחושב בליבו: איך אתפרנסו! הרי אין לי מקצוע נחשק וכדומה. בכך הוא גורם לה', שגם לו יהיה "קשה" לפרנס...

מנחם אדלשטיין

שיח באור החיים

"ותכחש שרה"

בזמן שהמלאכים מבשרים לאברהם על הולדת בנו בעוד שנה, שרה צוחקת ולאחר מכן מכחישה את צחוקה: "ותכחש שְׂרָה לְאָמֵר: לֹא צָחַקְתִּי, כִּי נִרְאָה. וַיֹּאמֶר: לֹא, כִּי צָחַקְתְּ" (בראשית יח, טו).

רבי חיים בן עטר תמה על אריכות הדברים. לכאורה, הייתה התורה צריכה לומר, ששרה טוענת כי לא צחקהו בנוסף מקשה, אם שרה יראה מה', מדוע מכחישה שצחקה שהרי הכל גלוי לפניו!:

"טעם אומריו ל'אמר'. גם אמרו י'נִרְאָה'."

תירושו, כי עליו לקרוא את הפסוק כסיבה ותוצאה, "ותכחש שרה - לאמר". שרה אמנו לא הוציאה מפיה דבר שקר, אלא מהכחשתה אפשר היה להבין שהיא לא צחקה, אבל אמירה מפורשת לא יצאה מפיה: "להודיע צדקת שרה אמנו הצדקת, שלא אמרה בפירוש 'לא צחקתי', שלא תוציא מפיה דבר שקר, אלא אמרה ענין שממנו מובן שפְּתָנָהּ לומר לא צחקה, ולזה לא אמר יְוֹלָאָרְךָ לא צחקתי".

כעין זה מצינו גם בדברי הוזהר האומר, כי יעקב אבינו כשאמר "אנכי עֶשָׂו בְּכָרְךָ" (כו, ט) - "אנכי" הוא בבחינת "הנני", ואילו המילים "עֶשָׂו בְּכָרְךָ" מרמזות כי עֶשָׂו הוא הבכור, אבל אין זה המשך למילה "אנכי": "אנכי עֶשָׂו בכורך" - וכי יאות הוא לצדיקת יעקב למחלף שְׁמִיהַּ בְּשֵׁם דַּמְסָבָא? אלא יאנכי, פסקא טעמא ואמר יאנכי - מאן דאטא,

"אָמֹר מַעַט וַעֲשֵׂה רַבָּה"

פרשתנו מתחילה בתיאור המפגש של אברהם עם שלושת המלאכים הבאים לבקר. ידועים המדרשים המייחידים תפקיד לכל אחד מהם וכן התיאור של כמיהתו של אברהם להכניס אורחים בצל קורתו, על אף שהיה זה היום השלישי למילתו.

והנה כאשר המלאכים מגיעים אל אברהם, הוא מציע להם (יח, ד-ה): "יִיָּחַד נָא מַעַט מֵיַיִם וְנַחֲצוּ וְנִלְיִכְם, וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הַיָּד. וְאָקַחְהָ פַת לֶחֶם וַיִּסְעֶדוּ לִבְכֶם אֶחָד תַּעֲבְרוּ, כִּי עַל כֵּן עָבַרְתֶּם עַל עֲבָדְכֶם, וַיֹּאמְרוּ: כֵּן תַּעֲשֶׂה כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ". אברהם מציע לאורחיו את המינימום הנדרש לקבלת אורחים, החולמים על פניו "יִחָס הַיּוֹם" (שם, פסוק א). כאן מגיע התיאור של התקרבות, אותה מגיש אברהם לפני אורחיו והטרחה המרובה שהיא טורח בה. (שם, פסוקים ו-ח): "וַיִּמְהַר אֲבָרְהָם הָאֱלֹהִים אֶל שְׂרָה, וַיֹּאמֶר: מְהֵרָה שְׁלֵשׁ קָאִים קָמַח סֵלֶת, לוֹשִׁי וַעֲשֵׂי עֲגוֹת. וְאֵל הַבָּקָר רֵץ אֲבָרְהָם, וַיִּקַּח בֶּן דָּבָר רֵץ וַיִּתֵּן אֵל הַעֶזְרָה וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ. וַיִּקַּח חֲמֵסָה וַחֲבֵל וְגַם הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַמְּיָנִיקִים, וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הַעֶזְרָה וַיִּאֲכַלֵּי. גַּם אִם לֹא נִתְיַיֵּחַ לְדַבְרֵי הַגִּמְרָא (בבא מציעא פו, ב), שמדובר בשלושה עגלים, עדיין יש כאן מנה הראוייה להתכבד. אברהם בן תשעים וְתַשְׁעִי, כוּאב אֵת כָּאֵב הַמִּילָה וּבְכָל זֹאת רָץ בְּעַצְמוֹ אֶל הַבָּקָר, אִינוֹ שׂוֹלֵחַ אֵת מִי מִמִּשְׁרַתָּנוּ לַעֲשׂוֹת זֹאת. עַל הַמִּשְׁנָה בַּמִּסְכָּת אַבּוֹת (א, טו): "אָמֹר מַעַט וַעֲשֵׂה רַבָּה, וְהָיִי מִקְבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסָבֵר מֵיַיִם יִפּוֹת" נאמר

אבל "עֶשָׂו בְּכּוֹרְךָ" והא אוקמוהו". [תרנום: וכי יפה הוא לצדיק כיעקב, להחליף שמו ביים עֶשָׂו לומר "אני עֶשָׂו"? אלא, כי על "אנכי" יש טעם פשוט, ועל "עֶשָׂו בְּכּוֹרְךָ" יש מונח זקף קטן, שניגונם מפריד אותם. פירושו, "אנכי" הוא מי שאני, דהיינו, יעקב, אבל "עֶשָׂו בְּכּוֹרְךָ". כך ביאורו חכמינו, שיעקב אבינו לא שינה בדבריו (וזהר - וישלח קסז, ע"ב).

בעל ה"אור החיים" מוסיף, כי שרה לא הודתה מיד על האמת בפה מלא, כי ממוראה הגדול את אדונה - הוא הבורא, לא מצאה עוז בנפשה להודות בכך. הכחשה שכזאת מעידה כי זאת הודאה: "ולצד שיאמר האומר וְהָיָה לֵה פִּינִים שֶׁתִּכַּחַשׁ בְּדַבְרֵי ה' לֹא אָמַר יְכִי נִרְאָה, פִּירוּשׁ, יֵשׁ לָךְ לְדַעַת כִּי הַעֲבַד הַנֶּאֱמָר הִנְיָא אֶת רַבּוֹ וּשְׂגַג וְעָשָׂה דְּבַר בְּלַתִּי מִתּוֹקֵן וַיּוֹכִיחֵנוּ רַבּוֹ עַל אֲשֶׁר עָשָׂה, כְּשֵׁינִדַּל בְּלָבוּ הַפְּלִגָּת הַמְּרֹאָה עַל אֲשֶׁר עָבַר רְצוֹן אֲדוֹנִי, לֹא יַעֲזוֹר כַּח לַהּוֹדוֹת עַל אֲשֶׁר עָשָׂה הַלְּפָנֵי הַמְּרֹאָה וַיּוֹכִיחֵנוּ, וּבַחֲכִישָׁנוּ עֲצָמָה גֵּיזֵד כִּי אִמְתָּ הִיא הַדְּבַר, אֲלֵא לְצַד הַפְּלִגָּת הַמְּרֹאָה אִינוֹ עוֹזֵר כַּח לַהּעִיזוּ מִפְּנֵי כִּי כֵּן עָשָׂה, וְהוּא מַה שֶׁהוֹדִיעַ הַכְּתוּב כִּי נִרְאָה, וְהָיָה".

על כך יעץ לה אברהם אבינו, שראוי להודות ולאמר "כי צחקתי": "ואמר לה אברהם: ילא, כי צחקתי - פירושו, היותך נאות הוא שתודה יכי צחקתי, כי בזה חפץ ה' שִׁתְּיָנְדָה הָאָדָם בְּפִיו בְּפִירוּשׁ, וְכֵן הוֹכִיחוּ נִבְיָאנוּ עֵינָה שְׂדֵר הַמְּרֹאָה הוּא, וְמוֹדָה וְעוֹזֵב יְרוּחִים" (משלי כה, ג) ("אור החיים" בראשית יח, טו, ד"ה וְתַכַּחֵשׁ שֶׂרָה).

על פי דברי בעל ה"אור החיים", למדים אנו, כי התורה אינה מתארת ויכוח בין הקב"ה לשרה, אלא עצה שנתן לה אברהם להודות על החטא. כמאמר תחילתו של הפסוק המצוטט בדבריו, כי דרך ההסתרה והכיסוי לא תצלח. אלא, אך ורק הודאה והכרה בחטא, ומתוך כך תיקונו.

הרב אבי שישי

"חנוד לנער"

(אבות דרבי נתן, כג): "הצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה, שכן מצינו באברהם אבינו עליו השלום, כשבאו המלאכים אצלו, מהו אומר: 'יִיָּחַד נָא מַעַט מֵיַיִם... וְנַחֲצוּ פַת לֶחֶם...' (בראשית יח, ד-ה), מלמד שאפה להם תשעה סאין ושחט להם שלש בהמות".

בהמשך אותה משנה באבות, אומר שמאי: "וְהָיִי מִקְבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסָבֵר מֵיַיִם יִפּוֹת". לכאורה, מה הקשר בין שתי אמירות אלה של שמאי? ניתן למצוא כאן קשר ישיר, הנוגע לשני עניינים חשובים התופסים חלק חשוב במעשיו של כל יהודי: האחד, מצוות הצדקה והאחר, מצוות הכנסת אורחים.

הרמב"ם (מתנות עניים יז, יד) פוסק, שאחת המעלות בצדקה היא, הניתנה בסבר פנים יפות. כלומר, להאיר פנים גם למסכן ולנוקב, משמע, שהארת הפנים היא חלק בלתי נפרד ממצוות הצדקה. הכנסת אורחים יכולה להחשב כחלק ממצוות הצדקה ואף כאן חשובה הארת הפנים, שכן כאשר האורח רואה שפניו של המארח זועמות, יתבייש לאכול כדי שובע.

הנה כי כן, מלמדנו אברהם אבינו, שבדיבור יש לצמצם ככל האפשר, כדי שהאורח לא יהסס להכנס, אך כשעוברים מהלכה למעשה, כאן "כל המרבה הרי זה משובח".

נפתלי יערי

הרב אריה ויזל